

**Wojciech Haza\***

**KIERUNKI MIĘDZYNARODOWEJ  
KOORDYNACJI OSTROŻNOŚCIOWYCH  
REGULACJI BANKOWYCH**

**TRENDS IN INTERNATIONAL COORDINATION  
OF PRUDENCE BANKING REGULATIONS**

**Summary**

*Financial instrument trading is accompanied by a great risk since financial instruments are based on a commitment to perform a certain service in future. Bank management which does not take the risk into account may be one of reasons for financial crisis. Therefore, it is important to maintain the solvency of banks understood as bank capacity to cover its loss and risks from its own funds. To carry out such a duty, prudence regulations have to be developed and implemented.*

*The purpose of this article is to present currently applicable prudence regulations in the banking sector and an attempt to show directions of required changes and modifications. The article is composed of four parts. The first part presents the analysis of reasons of financial market regulation and explains causes why banks are subject to special orders and standards. The second and third part describes efforts of the Basel Committee on Banking Supervision and other organisations to develop global banking system operating standards. The author also refers to research over the global impact of guidelines of the Basel Committee on Banking Supervision on the banking sector. The final part presents expected directions of changes in international prudence regulations.*

**1. Uwagi wstępne**

Handel instrumentami finansowymi wiąże się z dużym ryzykiem, gdyż instrumenty finansowe opierają się na przyrzeczeniu dokonania pewnego świad-

---

\* mgr, Studium Doktoranckie Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

czenia w przyszłości. Zarządzanie bankiem, które nie uwzględnia ponoszonego ryzyka, może być jedną z przyczyn wywołujących kryzys finansowy. Dlatego też istotnym jest zachowanie wypłacalności banków, rozumianej jako zdolność banków do pokrywania ewentualnych strat i ryzyka z funduszy własnych. W celu realizacji tego zadania niezbędne jest tworzenie i wprowadzanie w życie regulacji ostrożnościowych.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie aktualnie obowiązujących regulacji ostrożnościowych w sektorze bankowym oraz próba ukazania kierunków niezbędnych zmian i modyfikacji. Artykuł składa się z czterech części. W części pierwszej analizie poddano przyczyny regulacji rynków finansowych oraz wyjaśniono powody, dla których banki są poddawane szczególnym nakazom i normom. Część druga i trzecia zawiera opis wysiłków Komitetu Bazylejskiego oraz innych organizacji w celu wypracowania globalnych standardów funkcjonowania systemów bankowych. Autor odniósł się także do badań wpływu wytycznych Komitetu Bazylejskiego na sektor bankowy w ujęciu globalnym. W ostatniej części przedstawiono oczekiwane kierunki zmian w międzynarodowych regulacjach ostrożnościowych.

## **2. Przyczyny wprowadzenia regulacji ostrożnościowych w sektorze bankowym**

Ryzyko towarzyszy bankom od początku ich działalności. Na jego istnieniu opiera się sama koncepcja funkcjonowania banku, którego podstawowa działalność – przyjmowanie depozytów i udzielanie kredytów – to w istocie transferowanie ryzyka. Oznacza to w praktyce, że banki z konieczności od bardzo dawna zarządzają podejmowanym ryzykiem. Ostatnie dekady przyniosły w tym zakresie bardzo duże zmiany, przede wszystkim formy, w której ten proces się odbywa. Kiedyś polegał on na nieformalnych działaniach, nakierowanych zwykle na badanie przyczyn już zaistniałych strat. Dzisiaj zarządzanie ryzykiem jest sformalizowane w postaci wielu procedur, modeli oraz wymogów i dotyczy praktycznie każdego pracownika banku, a jego celem jest raczej prewencja niż analiza strat *ex post*. [Piołunowicz 2006, s. 48].

Ryzyko w działalności bankowej można zdefiniować jako zagrożenie nieosiągnięcia wytyczonych przez bank celów, np. optymalizacji zysku i zapewnienia bezpieczeństwa działania. Ryzyko bankowe jest równoznaczne z prawdopodobieństwem wystąpienia zdarzeń oddziałujących negatywnie na sytuację banku i perspektywy jego rozwoju. Ryzyko bankowe można podzielić na [Iwonicz-Drozdowska 2005, s. 126]: ryzyko kredytowe; ryzyko struktury aktywów i pasywów (ALM), obejmujące ryzyko stopy procentowej księgi bankowej, ryzyko płynności oraz ryzyko inwestycji; ryzyko rynkowe; ryzyko operacyjne oraz inne.

Istotnym elementem zarządzania finansowego bankiem jest zarządzanie ryzykiem. Od skuteczności zarządzania ryzykiem zależą stabilność banku i jego zdolność do utrzymania lub poprawy pozycji konkurencyjnej. Bank powinien zarządzać ryzykiem, a nie je eliminować, bowiem bez podejmowania ryzyka bank nie jest w stanie osiągnąć satysfakcjonujących wyników finansowych [Iwonicz-Drozdowska 2005, s. 126]. Zarządzanie ryzykiem w bankach opiera się na przygotowaniu oraz wdrożeniu procedur ograniczających prawdopodobieństwo występowania strat, lub też minimalizujących znaczenie strat, które już wystąpiły.

Do grona głównych regulacji ostrożnościowych należy uznać te, odnoszące się do:

- poziomu wypłacalności (współczynnik wypłacalności) - regulacja określona w wytycznych Bazylejskiego Komitetu ds. Nadzoru Bankowego - Nowa Umowa Kapitałowa (NUK, Basel II),
- dywersyfikacji ryzyka (limity koncentracji zaangażowań i inwestycji kapitałowych), szczególnie dotyczące ryzyka kredytowego i ryzyka inwestycji,
- kompensacji ryzyka (rezerwy) - regulacje związane z ryzykiem kredytowym.

Reputacja banków jest niezmiernie ważna z powodu pełnienia roli pośrednika finansowego oraz instytucji zaufania publicznego. Jakakolwiek plotka na rynku może podważyć zaufanie posiadacza depozytu do banku. Niepewność do jednego banku może się przełożyć na brak zaufania do całego sektora bankowego. Występuje wtedy ryzyko systematyczne, które przenosi na cały system finansowy zaburzenia w instytucjach finansowych lub na rynku, prowadząc do powszechnego runu na banki ze strony klientów detalicznych i korporacyjnych, a w końcu do załamania systemu finansowego. Bankructwa banków wywołują poważne efekty zewnętrzne, prowadząc do pojawienia się kosztów społecznych. W celu zminimalizowania prawdopodobieństwa podejmowania przez rząd akcji ratowania banku, w większości krajów systemy bankowe podlegają tzw. regulacjom ostrożnościowym. Regulacje te charakteryzują się wyższym stopniem kompletności w porównaniu do innych rynków czy nawet części sektora finansowego. Mają one na celu ograniczenie ewentualnych kosztów społecznych bankructwa banku, mogącego prowadzić do kryzysu finansowego, przy jednoczesnym zapewnieniu tego, by banki nie wykorzystywały faktu podleganiu specjalnemu prawodawstwu. Wyróżnia się następujące przyczyny wprowadzenia regulacji na rynkach finansowych, w tym w sektorze bankowym [Heffernan 2007, s. 209]:

- ochrona inwestora - jakość i złożoność wielu produktów bankowych nie jest łatwa do oceny, dlatego ważne jest dla inwestora, aby był on

w pełni poinformowany o ryzyku, na które jest narażony, kupując dany produkt bankowy,

- koncentracja instytucji finansowych w ramach rynku - na sektor finansowy składa się wiele rynków - od bankowości detalicznej po światowe rynki obligacji. Każdy z nich ma odmienną strukturę konkurencji. Rynki globalne uważane są za bardzo konkurencyjne, pod warunkiem, że korporacje z całego świata aktywnie w nich uczestniczą,
- działalność niezgodna z prawem prowadzona przez osoby dopuszczające się defraudacji finansowych, prania brudnych pieniędzy oraz uchylania się od płacenia podatków,
- efekty zewnętrzne: problem stanowią także działania, które naruszają stabilność systemu finansowego. Na rynkach finansowych tzw. efekt „zarazy” (zwany też „efektem domina”) skutkuje powstaniem licznych negatywnych zjawisk.

Regulacje ostrożnościowe dotyczą zarówno wymiaru mikroekonomicznego (każdy z banków z osobną działa według przyjętych zasad, dążąc do ograniczenia ryzyka bankructwa), jak i makroekonomicznego, dążąc do zabezpieczenia całego systemu bankowego przed kryzysem wywołanym przez wspólnie ponoszone ryzyko. Specjalne traktowanie banków ma jednak także swoje wady. Nie tylko zmusza rządzących do przeznaczania dodatkowych środków na ten cel, ale powoduje możliwość powstania ryzyka nadużycia.

Międzynarodowa koordynacja regulacji ostrożnościowych nabiera coraz większego znaczenia. Wynika to z wielu czynników. Rządy, banki oraz instytucje nadzorcze mają na uwadze fakt, że kłopoty globalnych banków oraz rynków finansowych mogą zachwiać podstawami międzynarodowych rynków finansowych oraz całego otoczenia, w jakim działają banki. Rozwój globalizacji spowodował, iż oddział czy filia banku może znajdować się w różnych krajach, rodząc pytanie: która instytucja nadzorująca rynek bankowy powinna sprawować nadzór nad daną placówką. Gdy będzie możliwa odpowiednia komunikacja między instytucjami nadzoru różnych państw, międzynarodowa koordynacja systemu bankowego będzie skuteczna. Warto dodać, że w przypadku gdy wszystkie banki podlegałyby analogicznym regulacjom, ponosiłyby podobne koszty związane z ich wypełnianiem. Dlatego też globalny zasięg regulacji może doprowadzić do zbliżenia poziomu zdolności konkurencyjnych banków.

### **3. Rola nadzoru bankowego oraz innych organizacji międzynarodowych w procesie tworzenia regulacji ostrożnościowych**

Postrzeganie gospodarki jako systemu naczyń połączonych powoduje, że duże znaczenie dla jej stabilności i rozwoju ma ograniczanie ryzyka straty po

stronie instytucji finansujących działalność gospodarczą, w tym banków. Podstawowym celem sprawowanego przez państwo nadzoru nad działalnością banków (nadzoru bankowego) jest utrzymywanie stabilności systemu bankowego i zaufania do niego poprzez zapewnianie, aby banki działały bezpiecznie i rozsądnie. Nadzór bankowy jest, obok stabilności makroekonomicznej oraz efektywnej kontroli korporacyjnej, najważniejszym czynnikiem stabilności i bezpieczeństwa systemu finansowego, a tym samym całej gospodarki. Zadaniem nadzoru bankowego jest zapewnienie, aby banki działały bezpiecznie oraz posiadały kapitał i rezerwy wystarczające na pokrycie ryzyka, jakie występuje w ich działalności. Efektywny nadzór bankowy wymaga oceny profilu ryzyka, ponoszonego przez poszczególne banki oraz oceny odpowiedniej alokacji środków na podejmowanie ryzyka. W tym celu nadzór bankowy ustanawia limity ostrożnościowe, ograniczające narażenie banku na ryzyko bankowe z tytułu prowadzonej działalności. W celu zapewnienia stabilności systemu bankowego, a tym samym bezpieczeństwa depozytów zgromadzonych w bankach, efektywny nadzór bankowy powinien wymagać od banków odpowiednich kapitałów, solidnych zarządów oraz efektywnych systemów kontroli wewnętrznej i zarządzania ryzykiem [Zalega 2003, s. 51].

Wiele organizacji zajmujących się finansami międzynarodowymi, globalnymi instytucjami finansowymi, nadzorem bankowym i systemem finansowym pracuje nad powszechnym systemem regulacji bankowych. Mają one na celu zaprojektowanie globalnej struktury finansowej i wprowadzenie narzędzi koordynacji i regulacji instytucji w jej ramach, w celu minimalizacji prawdopodobieństwa wystąpienia globalnego kryzysu finansowego lub ograniczenia jego skutków. S. Heffernan określa to działanie mianem „Międzynarodowej Architektury Finansowej” [Heffernan 2007, s. 256]. Do najważniejszych organizacji międzynarodowych działających na rzecz stabilizacji międzynarodowego systemu finansowego należy zaliczyć:

- Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego (powstał w 1975r.). Jego celem jest nadzór nad bankami międzynarodowymi. Wiele państw stosuje wytyczne Komitetu do wszystkich banków;
- Międzynarodowa Organizacja Komisji Papierów Wartościowych – IOSCO (powstała w 1990r.). Celem jest nadzór nad organami zajmującymi się obrotem papierami wartościowymi;
- Międzynarodowy Komitet Standardów Rachunkowości – IASC (powstały w 1994r.). Komitet zajmuje się harmonizacją przepisów rachunkowości na poziomie globalnym. W celu implementacji standardów sprawozdawczości powołano Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB);
- Forum Stabilności Finansowej – FSF (utworzone w 1999r.). Celem organizacji jest m.in. wsparcie na rzecz rozwoju i wprowadzenia jedno-

litych standardów międzynarodowych, identyfikacja i rozwiązywanie problemów, mogących zagrozić stabilności systemów finansów międzynarodowych;

- Międzynarodowy Fundusz Walutowy (utworzony w 1944r.). Ma na celu zapewnienie stabilności makroekonomicznej wraz z monitorowaniem kondycji globalnej gospodarki;
- Bank Światowy (utworzony w 1944 r.). Ma na celu wsparcie krajów rozwijających się. Odgrywa on także bardzo ważną rolę w pozyskiwaniu inwestycji bezpośrednich dla wspomnianych krajów.

Ze względu na to, że wytyczne Komitetu Bazylejskiego nie mają mocy prawnej, zakres i sposób ich przyjęcia pozostawiono do decyzji lokalnych organów nadzoru. Przykładowo, w USA regulacje te wprowadzi jedynie kilka największych banków. W UE natomiast NUK ma swoje odzwierciedlenie w Dyrektywie 2006/49/WE, oraz Dyrektywie 2006/48/WE. Obydwie te dyrektywy składają się na pakiet przepisów, zwanych Capital Requirements Directive (CRD) i obie mają być stosowane przez wszystkie państwa UE.

#### **4. Nowa Bazylejska Umowa Kapitałowa (Basel II) i jej znaczenie dla zapewnienia stabilności w sektorze bankowym**

Od wielu już lat systemy bankowe podlegają ciągłym przemianom. Fakt ten wiąże się z koniecznością dostosowania się do zmiennych warunków gospodarowania, pojawianiem się nowych instrumentów finansowych, co prowadzi do materializowania nowych zagrożeń dla stabilności i bezpieczeństwa funkcjonowania banków. Prace nad projektami zmian podejmowane są zarówno na poziomie banków, jak i kraju oraz na poziomie międzynarodowym. Ten ostatni szczebel jest szczególnie ważny ze względu na fakt, że warunkuje pozostałe. Szczególnie zasłużył się tu Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego [Koterwas 2003, s. 56].

Regulacje Nowej Umowy Kapitałowej z 2004 r. (wcześniej pierwszej Umowy Kapitałowej z 1988 r.) mają szczególne znaczenie dla zarządzania ryzykiem przez banki. Jej celem jest wypracowanie standardów skutecznego nadzoru nad międzynarodowymi operacjami bankowymi poprzez zapewnienie lepszej współpracy i koordynacji działań instytucji nadzorczych oraz regulatorów rynku. Konsekwencją wprowadzenia rozwiązań Komitetu Bazylejskiego ma być zapewnienie stabilności rynków finansowych w wymiarze międzynarodowym. Najważniejszą kwestią stało się takie określenie standardów kapitałowych, by były one adekwatne do ponoszonego ryzyka, a ponadto spójne i możliwe do zaimplementowania w skali międzynarodowej.

Pomiar adekwatności kapitałowej wiąże się z określeniem, ile funduszy własnych powinien posiadać bank, aby jego działalność była bezpieczna. Regulacje Komitetu Bazylejskiego wprowadzają pewne miary adekwatności, jak udział kapitałów własnych w sumie bilansowej banku, dźwignia bilansowa i najbardziej rozpowszechniony współczynnik wypłacalności. Fundusze własne banku mają odgrywać rolę bufora w absorbowaniu potencjalnych strat z tytułu ryzyka kredytowego. Przyjęte w pierwszej Umowie Kapitałowej (Basel I) rozwiązania obejmowały głównie ryzyko kredytowe, które przez długi czas było podstawowym rodzajem ryzyka, zagrażającym bezpieczeństwu banków. Zmieniające się otoczenie sektora bankowego, jak również duża zmienność na rynkach finansowych spowodowały, iż w pomiarze adekwatności kapitałowej koniecznym stało się uwzględnienie ryzyka rynkowego oraz operacyjnego. W związku z dużymi lukami pierwsza Umowa Kapitałowa została poddana krytyce ze strony środowiska bankowego, akademickiego oraz sektora prywatnego. Odpowiedzią na wspomnianą krytykę było opublikowanie w 2004 r. przez Komitet Bazylejski dokumentu Ujednolicenie pomiaru i standardów kapitałowych w skali międzynarodowej, nazwanego Nową Umową Kapitałową (NUK), która została oparta na bardziej nowoczesnych metodach i narzędziach zarządzania ryzykiem. Istotą NUK są trzy filary stanowiące zintegrowany pakiet, który powinien być wdrożony kompleksowo w poszczególnych krajach: minimalne wymogi kapitałowe – filar 1, proces analizy nadzorczej – filar 2, dyscyplina rynkowa – filar 3.

Pierwszy filar zawiera definicję funduszy własnych banku, wskaźniki zagrożenia ryzykiem oraz zasady określające poziom wymaganego kapitału odpowiedniego do stopnia zagrożenia ryzykiem. Drugi z kolei określa warunki efektywnego nadzoru, które mają umożliwić wczesne reagowanie władz nadzorczych na wszelkie perturbacje i podejmowanie działań prewencyjnych. Filar trzeci stanowi wzmocnienie dwóch pozostałych, ma dostarczać bankom mocnych bodźców do prowadzenia przez nie działalności w sposób bezpieczny i przejrzysty.

Wprowadzono miary adekwatności kapitałowej, do których zaliczany jest współczynnik wypłacalności, rozumiany jako stosunek funduszy własnych banku do aktywów i zobowiązań pozabilansowych, ważonych ryzykiem. NUK pozostawiła wymagania co do minimalnego poziomu współczynnika wypłacalności banków na poziomie 8%. Jednocześnie ustalono, iż kapitały własne banku mają zapewnić pokrycie ryzyka kredytowego i rynkowego oraz dodatkowo ryzyka operacyjnego. Kontrola współczynnika wypłacalności i utrzymanie jego wartości na poziomie co najmniej 8% ma stanowić gwarancję prowadzenia przez banki prawidłowej polityki w zakresie gospodarowania funduszami własnymi i niedopuszczenia do ich spadku poniżej granicy bezpieczeństwa, wyznaczonej przez poziom generowanego ryzyka. Ustalenie minimalnej wartości

współczynnika powinno także chronić przed niekontrolowanym wzrostem aktywów w bankach.

Omawiając wpływ regulacji ostrożnościowych warto wspomnieć o badaniach ilościowych (tzw. Quantitative Impact Studies – QIS), przeprowadzonych przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego. Celem badań była ocena wpływu zaproponowanych rozwiązań na wymogi kapitałowe w skali globalnej. Komitet Bazylejski przeprowadził 5 badań, z czego badanie 4 i 5 zostało przeprowadzone po opracowaniu ostatecznej wersji NUK. W ostatnim badaniu – QIS 5 na całym świecie wzięło udział 357 banków z 31 państw. Jednocześnie Komisja Europejska przeprowadziła dodatkowe badanie dla krajów członkowskich Unii Europejskiej, mające na celu określenie wpływu Dyrektywy CRD, transponującej postanowienia NUK na grunt prawa wspólnotowego, na wymogi kapitałowe dla banków operujących na terenie Unii Europejskiej.

Tabela 1 zawiera dane o zmianie minimalnych wymogów kapitałowych na skutek wprowadzenia NUK w stosunku do postanowień pierwszej Umowy Kapitałowej. W badaniu banki podzielono na dwie grupy: grupa 1 to banki działające globalnie, o dużym stopniu dywersyfikacji, z funduszami własnymi w wysokości min. 3 mld euro, grupa 2 to mniejsze banki specjalistyczne. Wyniki banków okazały się bardzo korzystne, szczególnie w przypadku banków, które zaimplementowały zaawansowane modele szacowania ryzyka. Banki stosujące standardowe podejścia, co pokazuje kolumna 1, muszą się liczyć z wyższymi wymogami kapitałowymi, szczególnie w przypadku państw z grupy 1 i z kategorii „pozostałe”. Raport Komitetu podaje, że banki z pierwszej kategorii nie działają tak aktywnie na rynku detalicznym, jak banki grupy drugiej. W porównaniu do pierwszej Umowy Kapitałowej wymagania kapitałowe stawiane bankom specjalizującym się na rynku detalicznym są niższe, ze względu na niższe wagi ryzyka. Spadek wymogu odnotowano przede wszystkim dla należności hipotecznych, detalicznych oraz należności korporacyjnych. Jednocześnie należności hipoteczne są, ze względu na długi okres zapadalności, szczególnie narażone na ryzyko stopy procentowej, a w przypadku Polski narażone na ryzyko walutowe, co powinno znaleźć odzwierciedlenie w II Filarze. Wzrost wymogu wywołany był przez ryzyko operacyjne oraz w mniejszym stopniu niewykorzystane linie kredytowe, instrumenty pochodne i transakcje REPO, ekspozycje sekurytyzacyjne, a także ekspozycje wobec banków, rządów oraz inwestycje kapitałowe.



**Tabela 1.** Zmiana minimalnych wymogów kapitałowych w ujęciu globalnym, przy uwzględnieniu wszystkich rodzajów ryzyka (w %)

Wyszczególnienie	Metoda standardowa	Metoda podstawowa wewnętrznych ratingów	Metoda zaawansowana wewnętrznych ratingów	Preferowane podejście
G10 Grupa 1	1,7	-1,3	-7,1	-6,8
G10 Grupa 2	-1,3	-12,3	-26,7	-11,3
CEBS Grupa 1	-0,9	-3,2	-8,3	-7,7
CEBS Grupa 2	-3,0	-16,6	-26,6	-15,4
Pozostałe Grupa 1	1,8	-16,2	-29,0	-20,7
Pozostałe Grupa 2	38,2	11,4	-1,0	19,5

Legenda: G10- grupa państw: Kanada, Francja, Niemcy, Japonia, Włochy, USA, Wielka Brytania, Holandia, Belgia, Szwecja oraz Szwajcaria; CEBS – obejmuje 30 krajów europejskich, w ramach Europejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego (CEBS); pozostałe – obejmuje kraje: Australia, Bahrajn, Brazylia, Chile, India, Indonezja, Peru i Singapur.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Results of the fifth quantitative impact study. Bank of International Settlements, Basel 2006.

Zaawansowane banki, które odnotują spadki w wysokości wymogów kapitałowych uwolnią jednocześnie pewne zasoby kapitału, co zapewne wywoła wzrost konkurencji, przyspieszy konsolidację (banki z wolnymi funduszami własnymi będą poszukiwać niedokapitalizowanych banków w celu ich przejęcia) oraz wpłynie na zwiększenie apetytu na ryzykowne operacje. Będzie to ciekawa sytuacja, gdyż organy nadzoru w sytuacji nadwyżki kapitału na rynku same będą zachęcać banki do lokowania go w bardziej ryzykowne przedsięwzięcia.

Wśród pozostałych regulacji ostrożnościowych szczególnie miejsce zajmują regulacje dotyczące ryzyka kredytowego:

- regulacje dotyczące dywersyfikacji portfela kredytowego. W przypadku pojedynczych zaangażowań kredytowych lub kapitałowych, zaangażowanie nie może przekroczyć limitu koncentracji zaangażowań, który wynosi 20% funduszy własnych banku dla podmiotów pozostających w stosunku dominacji lub zależności wobec banku oraz 25% funduszy własnych banku dla podmiotów niepowiązanych w ten sposób z bankiem (planowanym efektem wprowadzonych regulacji powinno być ograniczenie ryzyka finansowania). W przypadku limitu globalnego tzw. „dużego zaangażowania”, przekraczającego 10% funduszy własnych banku, zarząd banku musi każdorazowo zgłaszać do władz nadzorczych fakt udzielenia takiego kredytu. Należy także dodać, iż suma dużych kredytów nie może przekraczać 800% funduszy własnych

banku. Udzielenie zaangażowania bankowi centralnemu oraz rządowi jest wyłączone spod działania tych limitów. W dyrektywach UE określono także limity zaangażowania kapitałowego banków w akcje i udziały (limity koncentracji inwestycji). Banki nie mogą posiadać kwalifikowanych udziałów danego podmiotu, innego niż bank i instytucja finansowa, przekraczających 15% ich funduszy własnych. Łączne zaangażowania w akcje i udziały objęte limitami jednostkowymi nie może przekraczać 60% funduszy własnych banku. Przekroczenie ustalonych progów koncentracji powoduje powstanie obowiązku naliczania dodatkowego wymogu kapitałowego uwzględnianego w liczniku współczynnika wypłacalności.

- w przypadku regulacji dotyczących kompensacji ryzyka większość zasad wynika z praktyki rachunkowości, przy czym w niektórych krajach, które doświadczyły transformacji ustrojowej, zasady te często określane są przez organy nadzorcze. Należy jednak dodać, że rezerwy ogólne na ryzyko „ukryte” w portfelu kredytowym banku zazwyczaj są tworzone jako pewien procent portfela niespłaconych kredytów, natomiast rezerwy celowe na ryzyko wynikające z danej należności (ekspozycji kredytowej) – stosownie do ujawnionego w niej ryzyka. Banki mają prawo wystąpić do organów nadzorczych o zgodę na stosowanie do celów tworzenia rezerw celowych wewnętrznych ratingów ryzyka bądź modeli ryzyka kredytowego [Iwonicz-Drozdowska 2005, s. 143].

Regulacje ostrożnościowe są uzupełniane rekomendacjami wydawanymi przez nadzór bankowy w poszczególnych krajach. Są one komplementarne do regulacji ostrożnościowych i stanowią zestaw wymogów minimalnych dla kształtowania procesu zarządzania ryzykiem w bankach.

## **5. Oczekiwane zmiany w międzynarodowych regulacjach ostrożnościowych**

Ustalone ramy regulacji NUK, stanowiące podstawę międzynarodowych regulacji ostrożnościowych, są wciąż przedmiotem dyskusji środowiska bankowego i naukowego. Należy się spodziewać, iż w kolejnych latach niezbędne będzie dokonanie zmian korygujących dotychczasowe uzgodnienia.

Jednym z największych problemów przyjętych regulacji jest ich procykliczność. Zależność wiarygodności kredytowej instytucji finansowych i firm z poza tego sektora od cyklu koniunkturalnego spowoduje, że dzięki zastosowaniu proponowanych przez NUK metod kalkulacji wymogów kapitałowych w okresach boomu gospodarczego banki będą obciążone mniejszymi wymogami kapitałowymi, a w okresach recesji wymogi będą wyższe. Banki będą wtedy zmuszone utrzymywać więcej kapitału w związku z pogarszaniem się ratingów klientów,

hamować akcję kredytową lub sprzedawać aktywa. Rosnący koszt utrzymania kapitału będzie powodował wzrost ceny kredytu ograniczając jego dostępność pogłębiając w ten sposób trudną sytuację gospodarczą.

Stosowanie zaawansowanych metod szacowania ryzyka i korzystanie z nich może doprowadzić do zwiększenia dominacji międzynarodowych banków, które w ten sposób będą mogły oferować swoje usługi za niższą cenę (konieczność utrzymywania niższego kapitału). Dodatkowo bardzo duża złożoność przepisów oraz proporcjonalnie wyższe koszty związane z wdrożeniem postanowień NUK w niektórych bankach powodują, że stworzenie równych warunków dla banków międzynarodowych w zakresie adekwatności kapitałowej może być trudne do osiągnięcia.

Warto zwrócić także uwagę na fakt, iż poleganie przez banki na zewnętrznych ratingach kredytowych wiąże się też z problemem dostępu do kredytowania. Wiele banków chętniej kredytuje korporacje o wysokim ratingu, w celu redukcji wysokości obciążeń kapitałowych. Dodatkowo problemem jest także brak powszechnego stosowania ratingów w Europie i Japonii.

Występuje także konflikt interesów wynikający z coraz powszechniejszego doradztwa w zakresie zarządzania ryzykiem, oferowanego przez agencje ratingowe bankom. Agencja ratingowa może ulec pokusie i przyznać bankom, którym doradza, wyższą ocenę, choć jest to o tyle trudne, iż istnieją skuteczne bariery oddzielające działalność doradczą od ratingowej. Niewątpliwie jednak taka działalność agencji może przyczynić się do ujednoczenia technik zarządzania ryzykiem w bankach. Stopień korelacji tych systemów bezpośrednio wpłynie na to, w jakim zakresie banki zareagują podobnie na zmiany na rynkach finansowych, pogłębiając kryzys lub wspierając boom gospodarczy [Heffernan, 2007, s. 248].

Dalszych prac wymagają także regulacje dotyczące ryzyka operacyjnego. Też to potwierdzają choćby wydarzenia ze stycznia 2008r. gdzie w banku Societe Generale wewnętrzna kontrola oraz procedury bezpieczeństwa nie były w stanie wykryć działań jednego z maklerów Jerome Kerviel'a, który otwierał nieautoryzowane pozycje na europejskim rynku kontraktów terminowych, mogących narazić bank na bankructwo i utratę pracy przez ponad 130 tys. ludzi.

W celu prawidłowego funkcjonowania regulacji ostrożnościowych w bankach, niezbędna jest realizacja następujących działań:

- konieczność harmonizacji porozumień oraz zachowania ciągłej komunikacji między krajowymi organami nadzoru,
- implementowanie w macierzystym systemie prawnym przyjętych przez Komitet Bazylejski wymogów lub standardów. Niestety z działaniem tym wiążą się problemy, takie jak: rozbieżność interpretacji regulacji, ograniczenie członkostwa wyłącznie do krajów rozwinię-

tych, brak systemu motywowania, zachęcającego kraje do współpracy przy ocenie zgodności przepisów oraz ujawniania rezultatów wspólnych prac,

- dążenie do poprawy dyscypliny rynkowej poprzez szeroki zakres procedur jawności. Jest to element efektywnego nadzoru na poziomie międzynarodowym i lokalnym,
- w celu osiągnięcia globalnej stabilizacji systemów finansowych niezbędne jest uczestnictwo krajów rozwijających się w tworzeniu regulacji ostrożnościowych. Dotychczas instytucje tworzące rozwiązania zdominowane były przez kraje uprzemysłowione,
- harmonizacja standardów rachunkowości – w wielu krajach występują znaczne różnice w przepisach o rachunkowości, co uniemożliwia proces porównawczy.

## **6. Uwagi końcowe**

W ciągu ostatnich kilkunastu lat można zauważyć postępującą światową uniwersalizację i standaryzację norm ostrożnościowych banków, co nie tylko zwiększa wspólne bezpieczeństwo, ale także normalizuje warunki konkurencji. Podstawowym celem regulacji ostrożnościowych jest określenie granic dopuszczalnego ryzyka bankowego oraz takie ukształtowanie proporcji bilansowych, aby do minimum ograniczyć ewentualną niemożność odzyskania funduszy powierzonych bankom przez deponentów.

Mimo iż ostateczna wersja Nowej Umowy Kapitałowej została zaakceptowana przez Komitet Bazylejski w lipcu 2004 r., wciąż jednak trwa debata w środowisku bankowym i naukowym nad jej zapisami. Odzwierciedla ona złożoność procesu regulacji banków w XXI wieku. Regulacje ostrożnościowe zostały zaprezentowane i przyjęte przez większość państw (z wyjątkiem USA) i wprowadzone do krajowych systemów prawnych. Ważną rolę będą w dalszym ciągu pełnić krajowe regulacje ostrożnościowe, które albo wpływają na strukturę sektora bankowego, albo same są przez nią uwarunkowane. Aktualnie najistotniejszym zadaniem dla sektora bankowego jest implementacja w życie przyjętych regulacji, co jest stosunkowo trudne ze względu na znaczny stopień szczegółowości przyjętych rozwiązań.

Problematyka rozwoju regulacji ostrożnościowych w sektorze bankowym przedstawiona w niniejszym artykule wymaga dalszych i pogłębionych badań.

## Literatura

1. Altman E.I., Saunders A., *An Analysis and Critique of the BIS Proposal on Capital Adequacy and Ratings*, "Journal of Banking and Finance", vol. 25.
2. Caterineu-Rabell E., Jackson P., Tsomocos D., *Procyclicality and the new Basel Accord – banks' choice of loan rating system*, London School of Economics, Londyn 2003.
3. Chorafas D.N., *Economic capital allocation with Basel II (cost, benefit and implementation procedures)*, Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford 2004.
4. Dyrektywa 2006/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14.06.2006 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej”, L 177 z 30.06.2006 r.
5. Dyrektywa 2006/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14.06.2006 r. w sprawie adekwatności kapitałowej firm inwestycyjnych i instytucji kredytowych, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej”, L 177 z 30.06.2006 r.
6. Dziekoński P., *Nowa Bazylejska Umowa kapitałowa – konsekwencje dla rynku kredytowego*, „Materiały i Studia” NBP, 2003, Zeszyt nr 164.
7. Heffernan S., *Nowoczesna bankowość*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
8. Iwanicz-Drozdowska M., Nowak A., *Ryzyko bankowe*, SGH – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2002.
9. Kane E.J., *Competitive Financial Regulation: an International Perspective*, Ohio State University, Working Paper Series 86-15, Columbus.
10. Koterwas M., *Bazylejski Komitet ds. nadzoru bankowego i jego wpływ na kształt nadzoru bankowego na świecie*, „Bank i Kredyt” 2003, nr 10.
11. Stefański M., *Nowe regulacje dotyczące wymagań kapitałowych wobec banków*, „Materiały i Studia” NBP 2006, Zeszyt nr 212.
12. Results of the fifth quantitative impact study. Bank of International Settlements, Basel 2006.
13. Załęga K., *Wpływ nadzoru bankowego na sektor bankowy w świetle najnowszych badań*, „Bank i Kredyt” 2003, nr 10.
14. Zaleska M. (red), *Współczesna bankowość*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2007.
15. Żółkowski M., *Zarządzanie ryzykiem bankowym w praktyce w kontekście Nowej Umowy Kapitałowej (Basel II)*, CeDeWu, Warszawa 2007.